

Viešųjų paslaugų tarnybų vaidmuo integruojant pabėgėlius ir prieglobsčio prašytojus

Įvadas

Šiame tyrime nagrinėjamas viešųjų paslaugų tarnybų vaidmuo užtikrinant socialinę pabėgėlių ir prieglobsčio prašytojų integraciją. Dėmesys skiriamas ne tik užimtumui, bet ir tokiems aspektams, kaip aprūpinimas būstu, socialinė įtrauktis, sveikatos priežiūros ir švietimo paslaugos. Nagrinėjamos įvairios integracijos priemonės, kurių buvo imtasi penkiose ES valstybėse narėse (Austrijoje, Suomijoje, Vokietijoje, Nyderlanduose ir Švedijoje), kad būtų galima nustatyti pagrindinius iššūkius ir įgytą patirtį. Pasirinktos šalys skiriasi savo pabėgėlių srautais, pabėgėlių priėmimo tradicijomis, darbo rinkos sąlygomis, socialinės paramos sistemomis ir kitomis jose esančiomis migrantų grupėmis.

Politinės aplinkybės

2015–2017 m. laikotarpiu atvykus daugiau kaip trims milijonams prieglobsčio prašytojų, valstybės narės patyrė daug įvairių iššūkių. Poreikis patenkinti pagrindinius pabėgėlių poreikius, kaip antai aprūpinti juos būstu ir suteikti socialinę paramą, taip pat finansuoti integracijos priemones apsunkino valstybių narių ir taip jau įtemptą viešųjų finansų būklę. Tuo pačiu valstybės narės pradėjo rengti pritaikytas integracijos priemones, kurios atitiktų specialius tam tikrų pabėgėlių, pvz., turinčių psichinės sveikatos poreikių dėl patirtų traumų, poreikius. Kalbos barjeras ir prasti raštingumo įgūdžiai taip pat trukdė atvykėliams visapusiškai pasinaudoti integracijos priemonėmis. Šiems klausimams išspręsti reikia stiprinti gebėjimus ir plėtoti viešųjų paslaugų tarnybų išteklius. Kitas svarbus socialinės integracijos srityje kilęs iššūkis – neigiamas visuomenės požiūris ir tam tikrais atvejais darbdavių nenoras įdarbinti pabėgėlius, ypač tais atvejais, kai buvo kalbos ir kultūros barjerų. Tuo pačiu, darbo rinkoje, kurioje vis labiau reikia daugiau aukštos ar vidutinės kvalifikacijos darbuotojų, didelė dalis pabėgėlių atsiduria nepalankioje padėtyje dėl savo turimos žemos kvalifikacijos ir dėl to, kad neturi formaliojo mokyklinio išsilavinimo ir mokyklos baigimo pažymėjimo. Ataskaitoje nagrinėjama 16 integracijos priemonių penkiose

pasirinktose šalyse, kuriomis siekiama įveikti šiuos iššūkius.

Kadangi didelė dalis prieglobstį gavusių asmenų ES yra jauni žmonės ir vyrai, artimiausiu metu turėtų padaugėti šeimos susijungimo atvejų, kai atvyks sutuoktiniai ir kiti šeimos nariai. Valdžios institucijos turi parengti specialias šioms grupėms pritaikytas integracijos priemones, nes šios grupės, tikėtina, atvyks kitais imigracijos būdais (t. y. teisėtos migracijos būdu, o ne prieglobsčio teisės nustatyta tvarka). Dėl to joms gali būti sunku pasinaudoti specialiomis integracijos priemonėmis, nes kai kurios iš jų skirtos tik pabėgėlio statusą turintiems asmenims. Turint galvoje, kad šią grupę didele dalimi turėtų sudaryti moterys, svarbu atkreipti dėmesį į su lytimi susijusius integracijos poreikius. Be to, gali reikėti parengti specialias vaikams skirtas priemones ir tai greičiausiai turės svarbių pasekmių aprūpinimo būstu sąlygoms.

Pagrindinės išvados

Viešųjų paslaugų tarnybų vaidmuo atskirų pasirinktų priemonių atveju skiriasi. Tam tikrais atvejais viešųjų paslaugų tarnybos ar kitos viešosios įstaigos visų pirma reguliavo ir kontroliavo priemonę, kitais atvejais veikė kaip paslaugų teikėjai, dar kitais – finansavo priemonę ar ėmėsi keleto vaidmenų.

Aprūpinimo būstu ir socialinės įtraukties srityje (įskaitant tokias priemones, kaip pilietinis ugdymas) pagrindinis vaidmuo tenka savivaldybėms ir vietos valdžios institucijoms, bendradarbiaujančioms su NVO.

Svarbus uždavinys – užtikrinti tinkamą paramą psichinės sveikatos problemų turintiems pabėgėliams ir prieglobsčio prašytojams. Daugelis patiria psichologinių traumų savo kilmės šalyje, kelionės metu ar priimančiojoje bendruomenėje. Atvykus į priimančiąją šalį, dėl kultūros barjerų, bendravimo sunkumų ir didelių gydymo išlaidų pabėgėliams gali būti sunku gauti reikiamą paramą.

Kalbant apie politinius veiksmus dėl būsto problemų, bendra tendencija įvairiose šalyse buvo išplėtoti labiau koordinuotą centrinės valdžios institucijų, tvarkančių pabėgėlių ir prieglobsčio prašytojų prašymus, ir vietos

savivaldybių požiūrį. Be kita ko, sukurta gyvenamosios vietos pasirinkimo skirtingose vietovėse politika ir nustatytos kvotos atvykėliams paskirstyti tarp savivaldybių.

Politikos orientyrai

- Atsižvelgiant į kultūrinius aspektus parengtos priemonės, kuriomis pripažįstamos specifinės pabėgėlių ypatybės, gali padėti teikti labiau poreikius atitinkančią paramą.
- Atsižvelgiant į tai, kiek laiko užtrunka pabėgėliui integruotis į darbo jėgą – vidutiniškai nuo penkerių iki šešerių metų – svarbu daugiau dėmesio skirti holistinėms integracijos priemonėms.
- Kadangi viešųjų paslaugų tarnybos dažnai yra pirmoji vieta, kur kreipiasi naujai atvykę pabėgėliai, jos turi reaguoti į pabėgėlių poreikius. Viešųjų paslaugų tarnybos penkiose ES valstybėse narėse labai aktyviai dalyvavo priimančios ir įgyvendinančios įvairiausias integracijos priemones, įskaitant kelis naujoviškus metodus.
- Labai svarbu, jei reikia, teikti psichologinę ir psichinės sveikatos priežiūros pagalbą, rengiant priemones atsižvelgti į psichinės sveikatos klausimus. Kadangi psichinės sveikatos klausimai aktualūs įvairioms valstybėms narėms, Europos lygmens forumas ar platforma, kuriuose ekspertai galėtų keistis patirtimi ir gerąja praktika, padėtų valstybėms narėms imtis veiksmų atsiradus poreikiui.
- Naujoviškos ir įtraukiančios priemonės, pvz., strategijos, kuriomis siekiama pabėgėlius įtraukti į bendruomeninę veiklą, ir tos, kuriomis skatinama socialinė tinklaveika, kaip antai mentorystės projektai ir savanorių bendravimas, duoda vilčių teikiančių rezultatų. Todėl viešoji parama tokioms iniciatyvoms labai svarbi.
- Paslaugų teikėjams (tiek viešiesiems, tiek privatiems) dažnai kyla problemų dėl pajėgumų (tiek žmogiškųjų, tiek finansinių). Vienas iš pavyzdžių – darbuotojams, dirbantiems su pabėgėliams, būtinas specialus mokymas. ES finansavimas pagelbėjo, tačiau gali reikėti laikytis labiau suderinto požiūrio dėl ES finansavimo priemonių (pvz., tarp Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo ir Europos socialinio fondo), ypač dėl to, kad ateityje ilgalaikių integracijos priemonių poreikis turėtų didėti.
- Aktyvi pilietinė visuomenė, palanki verslo aplinka, NVO ir vietos bendruomenių palaikymas – visa tai padeda užtikrinti integracijos sėkmę. Jei šie suinteresuotieji subjektai aktyviai dalyvauja rengiant integracijos priemones, tikimybė, kad pavyks, gali dar padidėti. Kai kurios ES lygmens iniciatyvos, pvz., „Darbdaviai už integraciją“ ir Miestų darbotvarkės partnerystė dėl migrantų ir pabėgėlių įtraukties gali paskatinti tokių veikėjų dalyvavimą.
- Atsižvelgiant į daugialypį integracijos pobūdį, glaudus bendradarbiavimas tarp įvairių rengiant integracijos priemones dalyvaujančių veikėjų, įskaitant socialinius partnerius, yra būtinas, kad jos būtų sėkmingos. Viešųjų paslaugų tarnybose, privačiose organizacijose ir tarp socialinių partnerių vertinant įvairias integracijos priemones ir sritis nustatyta įvairių skirtingų bendradarbiavimo modelių – nuo privalomąjį vaidmenį atliekančių paslaugų teikėjų iki lankstesnių modelių. Pasitelkdama savo daugiašalę Europos partnerystę siekiant integracijos, ES skatina socialinius partnerius dalyvauti sprendimų priėmimo ES mastu procese.
- Bendradarbiauti gali būti ypač sudėtinga, kai dalyvauja daug įvairių suinteresuotųjų subjektų: siekiant išvengti dubliavimosi ir užtikrinti kuo didesnę sąveiką, būtina gera komunikacija.
- Labai mažai priemonių skirta specialiai moterims. Moteris įsitraukti gali paskatinti vaikų priežiūros paslaugos ir specialiai moterims pabėgėlėms pritaikytas švietimas bei profesinis mokymas.

Papildoma informacija

Ataskaita *Viešųjų paslaugų tarnybų vaidmuo integruojant pabėgėlius ir prieglobsčio prašytojus* pateikiama adresu <https://eurofound.link/ef19042>

Mokslinių tyrimų vadovė – Klára Fóti

information@eurofound.europa.eu